

PAPER DETAILS

TITLE: Risâletü'n-Nushiyye'de Bir Üstsöylem Ögesi Olarak Kendinden Söz Etme

AUTHORS: Ferdi BOZKURT

PAGES: 226-243

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1957589>

Risâletü'n-Nushiyye'de Bir Üstsöylem Ögesi olarak Kendinden Söz Etme

Self-Mention as an Element of Metadiscourse in Risaletü'n-Nushiyye

Dr. Öğr. Üyesi Ferdi BOZKURT ¹

Öz

Üstsöylem, dinleyicinin ya da okurun (alıcının) bir metni algılayışına rehberlik etme amacıyla yazarın ya da konuşurun (vericinin) dil kullanımını alıcıya göre biçimlendirmesidir. Üstsöylem etkileşimin temel kaynakları, duruş ve katılım olmak üzere iki ana ulama ayrılmaktadır. Yazarın duruşunun ana ögelerinden biri olan kendinden söz etme, metni üreten yazarın kendisini çeşitli biçimlerde okura hissettirmesidir. Üstsöylem çalışmaları Türkiye'de edebî nitelik taşıyan eserlerde çok fazla çalışılmayan bir dilbilim yaklaşımıdır. Üstsöylem çalışmaları gerçekleştiren araştırmacıların akademik metinler dışında da üstsöylem taksonomilerini değerlendirmesi önemlidir. Edebî metinlere dilbilimin farklı alanlarında ve farklı bakış açılarıyla yaklaşmak özgün değerlendirmeleri ortaya çıkaracağı için önemlidir. Bu çalışmada Türkçenin en önemli şairlerinden biri olan Yunus Emre tarafından yazılan ve Türk edebiyatının en önemli nasihatnamelerinden biri olarak kabul edilen Risâletü'n-Nushiyye'deki kendinden söz etme işaretleyicileri ele alınmıştır. Çalışma kapsamında tüm metin defalarca taranarak kendinden söz etme işaretleyicileri belirlenmiştir. Risâletü'n-Nushiyye'deki kendinden söz etme işaretleyicisi olarak hangi yapıların kullanıldığı, bu yapıların sıklıkları, dağılımları ve özellikleri örnekleri sunularak irdelenmiştir. Ayrıca kendinden söz etme işaretleyicileri arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar olduğu ele alınmıştır. Ken Hyland'ın ortaya koyduğu üstsöylem kuramlarının dilin inceliklerini ortaya çıkarmadaki rolü Risâletü'n-Nushiyye'de gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkçenin eklemeli dil yapısından ve adil düşürme özelliğinden dolayı diğer dillerden farklı biçimde kendinden söz etme işaretleyicilerine sahip olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Risâletü'n-Nushiyye, üstsöylem, yazar duruşu, kendinden söz etme

Makale Türü: Araştırma

Abstract

The term metadiscourse is the way of understanding language in use, representing a writer's or speaker's attempts to guide a receiver's perception of a text. The main sources of metadiscourse interaction are divided into two main categories: stance and engagement. Self-mention, which is one of the main elements of the author's stance, is that the author, who produces the text, makes himself felt to the reader in various ways. Metadiscourse studies is a linguistic approach that is not frequently studied in literary texts in Turkey. It is important for researchers who carry out metadiscourse studies to evaluate metadiscourse taxonomies outside of academic texts. Approaching the literary texts of various languages with different linguistic fields and perspectives is important as it will reveal different results. The self-mention markers in Risâletü'n-Nushiyye, which was written by Yunus Emre and it is the one of the most important text of Turkish literature, were discussed in this study. The self-mention markers were determined by scanning the entire text many times within the scope of the study. Which structures are used as markers of self-mention in Risaletü'n-Nushiyye, their frequencies, distributions and properties are examined in this study. In addition, the similarities and differences between the self-mention markers were discussed. The role of metadiscourse theories put forward by Ken Hyland in revealing the subtleties of language has been tried to be applied in Risâletü'n-Nushiyye. The self-mention markers differently

¹ Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, ferdib@anadolu.edu.tr

from other languages has been observed due to agglutinative language structure and pronoun drop feature of Turkish as a result of the study.

Keywords: Risâletü'n-Nushiyye, metadiscourse, stance, self-mention

Paper Type: Research

Giriş

Dünyadaki birçok milletin temel metinleri ve başat yazar-şairleri vardır. Hatta bazı metinler, yazar ve şairler bir milletin tarihteki var oluş sürecini tetiklemiştir. Anadolu coğrafyasının Türkler tarafından vatan hâline getirilmesinin ilk dönemlerine damga vurmuş en önemli kişiliklerin başında Yunus Emre gelmektedir. Yunus Emre'nin duyusu, düşüncüsü Türklerin duyusu ve düşüncüsü için bir yol gösterici olmuştur. Yunus Emre ile birlikte anılan temel metinler olarak ise Yunus Emre Divanı ve Risâletü'n-Nushiyye (RN) karşımıza çıkmaktadır.

Bu eserlerle ilgili birçok araştırmacı farklı açılardan ele aldığı çalışmalar yapmış ve yapmaya da devam etmektedir. Yunus Emre ile ilgili ilk kapsamlı araştırma “Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar” adlı eserinde Köprülü'ye aittir (Tatcı, 2019, 6). Tarihî süreç içerisinde RN'nin neşredilmesiyle konusunda çeşitli araştırmacılar (Gölpınarlı, 1965; Tatcı, 1991; Horata ve Günay, 2004; Babacan, 2017; Boz, 2012) çalışmıştır.

Eserin adından da rahatlıkla anlaşılacağı gibi RN bir nasihatler kitabıdır. Pendname adıyla da anılan bu türe Türk edebiyatındaki şair ve müellifleri yönlendiren başlıca etken İslâm dininin nasihat dini olduğunu vurgulayan ayet ve hadislerdir. Yazarların kendi gözlemleri, bilimsel çalışmaları ve kültürel birikimlerinin yer aldığı bu eserlerde öğüt verilirken ayet ve hadislerden, atasözleri ve vecizelerden yararlanılır, ayrıca muhtelif hikâyeler anlatılıp kıssadan hisse alınması öğütlenir (Pala, 2021). Dolayısıyla nasihatnamelerde deneyime, yer yer gözleme dayalı bir çıkış noktası hakimdir. Günümüzdeki bilimsel bir makale ile birebir aynı özellikleri taşımasa dahi kısmen benzerlik gösteren özellikler arz etmektedir.

Tatcı'ya (2019: s.8) göre RN hem öğretici bir eser hem de mesnevi şeklinde olduğu için ilâhîlerde görülen ahenk ve ince sanatlardan mahrumdur. Eserin üslûbunda şiiriyet olmamakla birlikte mükemmel bir sembolizm (remzî üslûp) ve alegori (temsîlî istiâre) söz konusudur. Eserde Yunus'un en çok mürâcaat ettiği san'atlar teşbîh, istiâre, teşhîs ve intâk san'atlarıdır.

RN; dinî, tasavvufî, destani, menkıbevi, tarihî, ilmî, mizahi konuları ele alan mesnevilerden farklı bir yere sahiptir. Öğretici yönü ağır basan bir eser olması nedeniyle üstsöylem çözümlemesinin bazı öğelerinin kendini gösterdiği bir yapısı vardır. Dilbilimsel açıdan bu özellikleri taşıyan eserlerin üstsöylem çözümlemesi gibi yaklaşımlarla ele alınması farklı bakış açıları getirmesinin yanı sıra farklı değerlendirmeleri doğuracağı için yararlı olacaktır.

Bu çalışmanın amacı, Türk edebiyatında çok önemli bir yeri olan Yunus Emre'nin öğretici nitelikteki özelliği ile şiir türündeki çoğu eserden ayrılan RN'de yazar-okur etkileşimi kaynaklarından *duruşun* alt ulamı olan “kendinden söz etme” işaretleyicilerinin durumunu açığa çıkarmaktır. Dolayısıyla Yunus Emre'nin, okuru ile iletişim kurma biçimlerini irdelemektir. Art zamanlı bir metin örneği olan RN'de üstsöylem unsurlarının Yunus Emre tarafından oluşturulurken Türkçenin dilbilgisel özelliklerinin kullanımlarının irdelenmesi özgün bir nitelik arz etmektedir. Böylece güncel dilbilim kuramları ve yaklaşımları ile Türkçenin yadigâr eserlerini incelemek alanyazına çeşitli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışmanın araştırma soruları şöyledir:

RN'de kendinden söz etme işaretleyicisi olarak hangi yapılar kullanılmıştır?

Bu yapılar arasında sözcük, biçimbirim ya da farklı biçimlerde ne gibi farklılıklar vardır?

RN'deki kendinden söz etme işaretleyicilerin sayısal görünümü nasıldır?

RN'deki kendinden söz etme işaretleyicileri arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar vardır?

1. Üstsöylem

Üstsöylem (metadiscourse) terimi, Zellig Harris tarafından 1959'da, "dinleyicinin ya da okurun (alıcının) bir metni algılayışına rehberlik etme amacıyla yazarın ya da konuşurun dil kullanımını alıcıya göre biçimlendirmesi" anlamında kullanılmıştır (Hyland, 2005a, s.3). Hyland (1998: s.438) ise üstsöylemi; metnin, söylemin düzenlenişine ya da yazarın metnin içeriğine veya okura ilişkin duruşuna (stance) açık bir şekilde gönderimde bulunan bakış açıları olarak tanımlar. Bir bakıma, üstsöylem yazarın okura kendi varlığını, düşüncesini, duygularını hissettirdiği başka bir ifade ile kendisiyle yazar arasında köprüler kurmaya çalışmasının birleşimidir.

1.1. Üstsöylem Modelleri

Üstsöylem kavramının salt bir tanımının yapılması araştırmacılara doğrudan bir katkı sağlamayacağı için bu kavram sınıflandırmalara tabi tutularak kavramın alt ulamlarının neler olabileceğinin tespiti için çalışmalar yapılmıştır. Bu kavrama farklı yaklaşan çeşitli araştırmacıların bilgilerinin kimi zaman üst üste konulması ile üstsöylem çözümlemesi araştırmacılar tarafından uygulanabilir hâle gelmiştir.

Üstsöylem, alanyazında birçok araştırmacı tarafından çalışılmıştır. Williams (1981; 1982), Crismore (1983), Vande Kopple (1985), Crismore, Markkanen ve Steffensen (1993), Hyland (1998), Hyland ve Tse (2004), Hyland (2005) gibi araştırmacılar tarafından çeşitli üstsöylem modelleri geliştirilmiştir (Şen, 2019, s.51) . Böylece üstsöylemle ilgili çalışmalar daha sistematik olarak devam etmiştir.

Bu çalışmalardan özellikle Hyland ve Tse (2004, 169) tarafından ortaya atılan ve sonrasında Hyland'ın (2005) geliştirerek ortaya koyduğu çalışması çokça kabul görmüş ve birçok çalışmada bu model esas çerçeve olarak kabul edilmiştir.

Hyland (2005, s.49) sınıflandırmasında üstsöylemi yazarın metne, yazara ve okura gönderimde bulunduğu bir araç olarak kabul ettiğini ve bu üstsöylem modelindeki etkileşimin iki boyuttan oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu iki boyut şöyledir:

Bilgi Odaklı Etkileşimli Boyut (interactive): Bu boyut yazarın, okurun katılımının farkında olduğu ve okurun olası bilgisini, ilgisini retorik beklentilerini ve işleme yeteneklerini düzenlediği yolları ilgilendirmektedir. Yazarın amacı, metni okurun gereksinimlerine göre şekillendirmek ve sınırlandırmak, savları düzenlemektir. Böylece okur, yazarın bilinçli amacını ve yorumunu değerlendirebilecektir. Bu nedenle bu ulamdaki kaynakların kullanımı deneyimlerden çok söylem düzenlemesine gönderimde bulunmaktadır.

Alıcı Odaklı Etkileşimli Boyut (interactional): Yazarın amacı, kendi bakış açısını okura açıklamak ve okurları metnin farklı noktalarına götürerek metnin içine almaktır. Bu boyut, yazarın metindeki sesi ya da kişisel olarak okurla iletişimde bulunma yoludur. Bunu yaparak yazar, kendini açıkça okura hissettirir ve kendi yargılarını, okura aktarmak ister.

Tablo 1. Hyland'ın (2005a) üstsöylem modeli

Ulam	İşlev	Örnekler
Bilgi Odaklı Etkileşimli (interactive)	Okura metin içinde rehberlik etme	Araçlar
Mantıksal bağlayıcılar (transitions)	Tümceler arasındaki ilişkiyi ifade etme	Yanı sıra, ama, böylelikle, ve
Çerçeve belirleyiciler (frame markers)	Söylem edimlerine, dizilerine ya da evrelerine gönderimde bulunma	sonunda, sonuç olarak, amacım
Metiniçi belirleyiciler (endophoric markers)	Metnin diğer bölümlerindeki bilgiye gönderimde bulunma	yukarıda belirtildiği gibi, şekle bakınız, 2. Bölümdeki gibi
Tanıtlayıcılar (evidential)	Diğer metinlerdeki bilgilere gönderimde bulunma	X'e göre, Z biçiminde ifade eder.
Açımlayıcılar (code glosses)	Önermesel anlamları ayrıntılandırma/genişletme	Yani, örneğin, Gibi, başka bir deyişle
Alıcı Odaklı Etkileşimli (interactional)	Okuru metin içine dahil etme	Araçlar
Kaçınmalar (hedges)	Sorumluluğu ve açık söyleşimleri sınırlandırma	-Abil, belki, olası, mümkün, hemen hemen
Vurgulayıcılar (boosters)	Kesin ya da yakın söyleşimleri vurgulama	doğrusu, kesinlikle, açıktır.
Tutum belirleyicileri (attitude markers)	Yazarın önermeye karşı tutumunu belirtme	maalesef, ... katılıyorum, şaşırtıcı biçimde
Kendinden söz etme (self mentions)	Yazarın açıkça kendisine gönderimde bulunma	Ben, biz, benim, bizim
Katılım belirleyicileri (engagement markers)	Okurla açıkça ilişki kurma	kabul edin ki..., dikkat edin ... görebilirsiniz

Kaynak: Hyland, 2005a, s.49

Tablo 1'de Hyland'ın geliştirdiği üstsöylem modelinin alt ulamları, işlevleri ve bu işlevleri gerçekleştirmek için kullanılan çeşitli örnekler gösterilmiştir.

1.2. Duruş ve Katılım

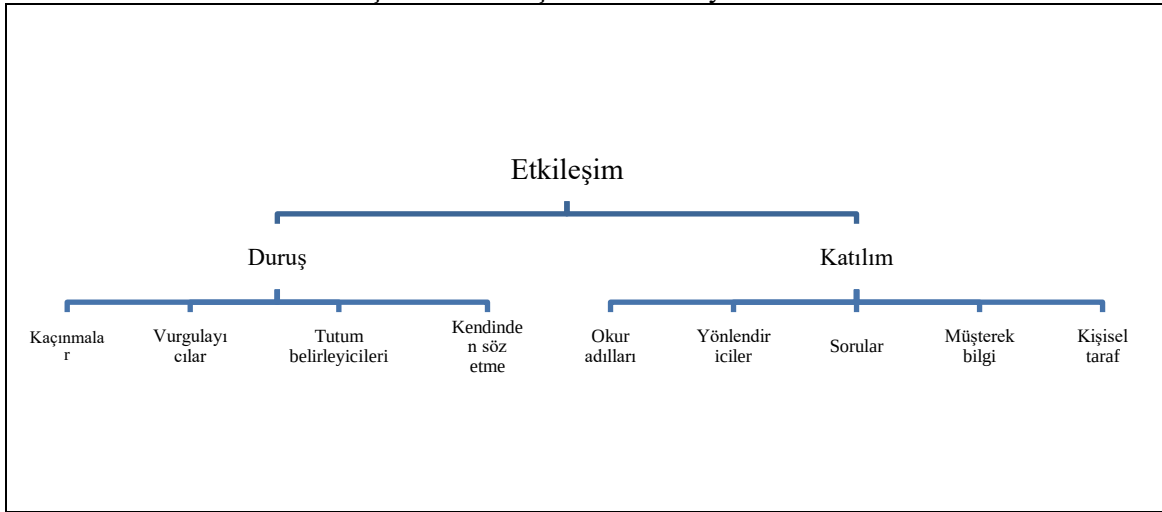
Bir metni oluşturan yazarın, metni ile bir kitleyi ikna etmesi için çeşitli stratejiler ortaya koyması yazarı ikna başarısını artırır. Özellikle metin ikna edici türün özelliklerini gösteriyorsa bu durum bir noktada yazarın yazma becerisinin niteliğini ortaya çıkaracaktır.

Hyland (2018, s.137) yazar ve okur arasındaki etkileşimi duruş ve katılım olmak üzere iki ana ulama ayırmaktadır.

Duruş (İngilizce stance) yazarların; kişisel otoritelerini, araya girerek kendi tezlerine işaretlemesi ya da geri adım atıp varlıklarını gizleme yoludur.

Katılım (İngilizce engagement) yazarların okurlarla bağlantı kurduğu, okurlarının varlığını fark ettiği ve onları söylem katılımcıları olarak metne dâhil ettiği boyuttur.

Şekil 1. Etkileşimin temel kaynakları

Kaynak: Hyland, 2005b, s.177

Şekil 1’de Hyland’ın ortaya koyduğu duruş ve katılım kavramlarının alt ulamları gösterilmiştir.

1.2.1. Kendinden Söz Etme

Yazarlar, metinlerinde kendi izlenimlerini; argümanlarında, çalışma alanlarındaki yaklaşımlarında nasıl bir bakış açısına sahip olduklarını yansıtmaktan tamamen kaçınmazlar (Hyland, 2018, s.142). Bazen de yazarın kendini okura karşı hissettirmesi kendi tercihidir.

Duruşun alt ulamların biri olan “kendinden söz etme”yi Hyland (2005b) birinci kişi adılarının ve sahiplik eklerinin kullanımı olarak tanımlamaktadır. Ivanič’e (1998) göre bütün metin, yazar hakkında bilgi taşır ama birinci tekil adıların kullanımı kişisel yansımanın ortaya konulmasını en güçlü biçimde sağlamaktadır.

Alanda oldukça yönlendirici olan Hyland’ın tanımı Türkçenin dil özellikleri düşünüldüğünde bazı soru işaretlerini doğurmaktadır. Zira adıl düşüren bir dil olan Türkçede bir tümce içinde kişi adılı bulunmasa da yüklemde kişi eki yoluyla kişinin işaretlenmesi de mümkündür. Bu noktadan hareketle bu çalışmada yazarın çeşitli yollarla kendine göndermede bulunduğu her yapı ele alınmıştır.

1.3. Öncül Çalışmalar

Üstsöylemle ilgili özellikle İngilizce alanyazında çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Öyle ki Hyland (2017, s.16), üstsöylemin ne olduğu ve geleceğini ele aldığı çalışmasında “metadiscourse” anahtar sözcüğü ile yaptığı taramada Google Akademik’te²185.000 sonuç, Web of Science³ taramasında 270 akademik çalışma sonucuna ulaşmıştır. Bugün (Temmuz, 2021 yılında) yapılan taramada bu sayı Google Akademik’te 2.550.000’e, Web of Science’ta 695’e çıkmış durumdadır.

Bu çalışmaların büyük bir çoğunluğunu araştırma makaleleri, bazen araştırma makalelerinin farklı parçaları (özet, giriş, tartışma vb.), bazen araştırma makalelerinin farklı türleri (pozitif bilimler, sosyal bilimler, deneysel çalışmalar ya da deneysel olmayan çalışmalar vb.), bazen de öğrenci kompozisyonları oluşturmaktadır. Öte yandan akademik derslerin içeriği, gazeteler, reklamlar ve tartışmaların içeriği ile ilgili üstsöylem çalışmaları da yapılmıştır (Wei vd., 2016, s.197). Özellikle bilgi içeriği olan ve ikna edici özelliğe sahip hemen her metinde

² Google Akademik, <https://scholar.google.com.tr/>

³ Web Of Science Group, <https://mjl.clarivate.com/search-results>

üstsöylem çalışmalarının yapılabileceğini söylemek mümkündür. Zira Hyland'a (2005a, s.24) göre üstsöylem çalışmaları; dilin, kullanıcılara yönelik olarak iletişimsel amaçlara ulaşmak için nasıl çalıştığını inceler. Dolayısıyla dil; okuru bir davranışa veya tepkiye, bir iddiada bulunmaya, soru sormaya, bir anlamın ayrıntılarına inmeye yönlendiriyorsa burada üstsöylem çalışması yapmak mümkündür.

Alanyazında üstsöylem çalışmalarının büyük bir bölümü akademik yazın için yapılırken edebî bir metin olan Alice Harikalar Diyarı'nda adlı eserle ilgili yapılan çalışmayla (Ahangari ve Kazemi, 2014), İngiliz edebiyatının önemli romanlarından biri olan Oliver Twist'teki üstsöylem öğelerini inceleyen çalışmayla (Esmaceli, 2020), İngilizce kısa öykülerle ilgili alıcı odaklı / bilgi odaklı etkileşimli öğeleri inceleyen çalışmayla (AlJazrawi ve AlJazrawi, 2019) karşılaşmak da mümkündür.

Üstsöylemin kaçınma, vurgulayıcı, tutum belirleyicileri vb. alt ulamlarının hep birlikte ele alındığı çalışmaların sayısı fazla olmakla birlikte sadece kendinden söz etme ve kişi adlarının kullanımına odaklanan birçok çalışmaya (Tang ve John, 1999; Harwood, 2005; Mur Dueñas, 2007; Sheldon, 2009; Karahan, 2013; Muñoz, 2013; Navratilova, 2013; Walková, 2019) da rastlamak mümkündür.

2. Yöntem

Bu araştırmada, Ken Hyland'ın (2005a, s.49) ortaya koyduğu üstsöylem kuramlarının dilin inceliklerini ortaya çıkarmadaki rolü uygulamaya çalışılmıştır. Dolayısıyla Hyland'ın (2005b, s.177) etkileşimin temel kaynakları taksonomisi RN'ye uygulanmıştır.

2.1. Materyal ve Veri Seçim Ölçütleri

Çalışmanın Öncül Çalışmalar bölümünde de dile getirildiği gibi üstsöylem çalışmaları yoğun olarak akademik metinlerde uygulanmaktadır ancak RN özelliği itibarıyla nasihat verici nitelikte olması ve dolayısıyla üstsöylemin çeşitli özelliklerini göstermesi nedeniyle hedef metin olarak seçilmiştir.

RN düzyazı biçiminde olmadığı ve art zamanlı bir metin olduğu için eserde etkileşim kaynaklarından kaçınma, vurgulayıcı, müşterek bilgi, tutum belirleyici gibi öğeler ele alınmamıştır. Duruş ulamından “kendinden söz etme” ele alınmıştır.

RN'nin çeşitli baskıları olmakla birlikte çeviriyazılı metin, günümüz Türkçesine aktarılmış metin, bağlamsal sözlük ve dizin gibi öğelerin tamamını bir arada içeren tek eser olması nedeniyle Boz'un (2012) Fatih Nüşhası'ndan hazırladığı “Yunus Emre, Risâletü'n-Nushiyye- Ögüt Kitabı” esas alınmıştır.

Toplam 590 beyitten oluşan RN altı bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin adları ve içerdikleri beyitler ve bölümlerdeki toplam sözcük sayıları şöyledir:

0. Giriş (Beyit 1-13): 335 sözcük,
 1. Nefis (açgözlülük) ve ruh (gönül zenginliği) (14-82. beyitler arası): 667 sözcük,
 2. Kendini beğenme ve alçak gönüllülük (83-180. beyitler arası): 972 sözcük,
 3. Öfke ve sabır (181-302. beyitler arası): 1242 sözcük,
 4. Kıskançlık-cimrilik ve cömertlik (303-438. beyitler arası): 1385 sözcük,
 5. Dedikodu-iftira ve doğruluk (439-562. beyitler arası): 1265 sözcük
- RN'deki toplam sözcük sayısı 5866'dır.

2.2. Veri İşleme Prosedürü

Boz, çalışmasında (2012) önce özgün beyit sonrasında Türkiye Türkçesine aktarılmış biçimi alt alta sıralanmıştır. Böylece metnin anlamsal yapısı göz önünde bulundurularak işaretleme yapılmıştır.

Kendinden söz etme işaretleyicisi olabilecek ögelerin her biri (sözcük düzeyinde ya da biçimbirim düzeyinde) Microsoft Office Word yazılımında 14. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi özelliklerine sahip RN'deki dil yapısı gözetilerek dilbilgisel ve sözlüksel ögelerin tamamı işaretlenmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

Elde edilen bulgulara göre RN'de kendinden söz etme işaretleyicileri, sözcükle ve biçimbirimle olmak üzere iki biçimden oluşmaktadır.

3.1. Sözcükle Yapılan Kendinden Söz Etme

Kendisinden sonraki birçok kendinden söz etme çalışmasının çıkış noktası sayılan Hyland (2001, s.212) ve geri kalan bütün çalışmalarda kendinden söz etme yapıları “I, me, my, we, us, our” biçiminde belirtilmektedir. Yine çok sayıda çalışmada esas kabul edilmiş önemli bir çalışmada (Tang ve John, 1999, s.27) kendinden söz etme işaretleyicileri “I, me, my, mine, we, us, our, ours” biçiminde sıralanmıştır.

3.1.1. Ben Adılı

Kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılan sözcüklerin başında “ben” adılı gelmektedir.

Tablo 2. Ben adılının sayıları ve dağılımları

	0. Giriş	1. Nefis ve ruh	2. Kendini beğenme ve alçak gönüllülük	3. Öfke ve sabır	4. Kıskançlık-cimrilik ve cömertlik	5. Dedikodu-iftira ve doğruluk	Toplam
ben	-	-	-	7	3	2	12
bağa	-	-	1	6	3	-	10
benden	-	-	1	-	-	-	1
beni	-	1	-	1	1	1	4
benin	-	-	1	-	-	-	1
(benim)							
benüm	1	2	-	10	1	-	14
benümle	-	-	-	1	-	-	1
bencileyin	-	-	-	1	-	-	1
Toplam	1	3	3	26	8	3	44

Tablo 2’de ben adılının çeşitli biçimleri gösterilmiştir. Buna göre RN’de en sık kullanılan biçimler “benüm” ve “ben” adıdır. Bununla birlikte adıl olarak kullanılan ifadelerin tamamında kendinden söz etme yoktur. Zira “ben” adılarının bazıları metin içindeki yer yer hikâye etme, yer yer de diyalog yapısından dolayı başka gönderimleri ortaya çıkarmaktadır. Tatçı’nın (2019, s.8) “nefs ve rûhla ilgili temsîlî (sembolik) kahramanları konuşarak, bazen de kendisiyle içe dönük konuşmalar yaparak (iç muhaverelerle) anlatır” ifadesi bu durumu desteklemektedir.

Örneğin,

şu’âl itdüm şûfî bu niçe hâldür

senüñ gibi kişiden bu muhâldür (202. beyit)

Sordum, (ey) derviş bu ne haldir? Senin gibi birisi için bu (durum) anlaşılmazdır.

Öözür gösterdi kim **ben** bir kişiyem

fûlân derler bağa fûlân işiyem (203. beyit)

Ben bir insanım diyerek özür diledi; bana filân derler, (ben) filânın dostuyum (dedi).

202. beyitten başlayıp 203. Beyitte de devam eden diyalogdan da anlaşılacağı üzere buradaki “ben” Yûnus Emre’ye değil, dervişe gönderimde bulunmaktadır.

hâmd ü şûkr itdi didi iy zû'l-celâl

biğ **benüm** bigi yaratsa ne muhâl (8. beyit)

8. beyitte geçen “benüm” Yûnus Emre’ye değil, “(Adem) Allah’ı övdü ve (ona) teşekkür etti, dedi; ey izzet ve heybet sahibi Allah, benim gibi binlercesini yaratmak sana zor değil.” biçimindeki şerhte de görüleceği üzere bu beyitteki ben adılı Hz. Adem’e gönderimde bulunmaktadır.

ilâhî ben kuluñ şuçı var ola

ki bu iş ben kuluñıla yâr ola (266. beyit)

266. beyitte geçen “ben” adılarının ikisi de “*Ey Allahım, benim bir suçum var ki bu iş (dert) benkulunun başına geldi.*” biçimindeki şerhte de görüleceği üzere Hz. Yusuf’a gönderimde bulunmaktadır.

ko bu mâl eksilince ben öleyin

gözüm görüriken nice vireyin (355. beyit)

(Karun) “*Bu mal eksilirse bırakın beni öleyim; gözüm görürken nasıl (malımdan) verebilirim.*” (dedi).

355. beyitte geçen “beni” adılı şerhten de görüleceği üzere Kral Karun’a gönderimde bulunmaktadır.

Dolayısıyla RN’de geçen “ben” adılarının tamamını kendinden söz etme saymak doğru olmayacaktır. Metindeki tüm “ben” adıları ve gönderimleri incelendiğinde sayının düştüğü görülmektedir. Tablo 2’de görüldüğü üzere ben adılının çeşitli biçimleri RN’de toplam 44 kere geçmektedir. “Ben” sözcüğü 3, başa sözcüğü 2, beni sözcüğü 1, benüm sözcüğü 2 kere kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmış, geriye kalan 36 adıl kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmamıştır. Yani toplam 8 kendinden söz etme biçiminde kullanılan “ben” vardır.

Aşağıda ben adılının kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanıldığı bazı örnekler sıralanmıştır.

- **ben**

ne hâcet **ben** demek çok çıkdı fi’ölün

nişânı oldurur bağlanmış elün (324. beyit)

Benim söylememe ne gerek (var), eylemin fazlasıyla ortada; elin baılanmış, işareti budur.

şûret gözi degül bu göz didüğüm

bilürem **ben** neden ne istediğim (497. beyit)

Bu göz dediğim nesneleri gören göz değil; ben nereden ne istediğimi bilirim.

dilersen gaybeti **ben** bildüreyin

şekâvat perdesini kaldurayın (506. beyit)

İstersen dedikodu nedir (sana) bildireyim; bela (kötülük) perdesini kaldırayım.

- **baḡa**

inanmazsaḡ **baḡa** ḡālūḡ göresin

çü Őömri kibrile yile viresin (142. beyit)

Bana inanmazsan ḡĀlini görmelisin çünkü hayatını kendini beḡenmeyle mahvedeceksin.

inanmazsaḡ **baḡa** sen kendūḡ üzle

benüm didūḡūmi kendūḡde gözle (323. beyit)

İnanmazsan bana sen kendini izle; benim söylediklerimi (kendinde) gözle.

- **beni**

gözūḡ görmez dirisem ḡaḡıyasın

o tamardan **beni** hod doḡıyasın (482. Beyit)

Gözün görmez desem bana kızarsın; o huyundan (dolayı) beni eleştirirsin.

- **benüm**

fidā cānum saḡa iy ṡabr eyesi

ki ṡabr oldı **benüm** cānum ḡıdāsı (266. beyit)

Ey sabır sahibi sana canım feda olsun; sabır benim canımın ḡıdasıdır.

inanmazsaḡ **baḡa** sen kendūḡ üzle

benüm didūḡūmi kendūḡde gözle (323. Beyit)

İnanmazsan bana sen kendini izle; benim söylediklerimi (kendinde) gözle.

Bu örnek beyitlerde geçen “ben” adıları metni oluşturan yazar Yunus Emre’nin kendisine göndermede bulunmuş ve kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmıştır.

3.1.2. Biz Adılı

“Biz” sözcüğünün birinci kişiye gönderimde bulunarak kullanılmasıyla kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılması mümkündür.

Tablo 3. Biz adılının sayıları ve dağılımı

	0. Giriş	1. Nefis ve ruh	2. Kendini beḡenme ve alçak gönüllülük	3. Öfke ve sabır	4. Kıskançlık-cimrilik ve cömertlik	5. Dedikodu-iftira ve doğruluk	Toplam
bizi	-	-	-	1	-	-	1
bize	-	2	-	2	1	3	8
bizüm	-	-	-	-	-	1	1
Toplam	-	2	-	3	1	4	10

Tablo 3’te biz adılının farklı ekler almış biçimlerinin kullanım sayıları ve dağılımı gösterilmiştir. Buna göre toplam 10 adet biz adılı kullanılmıştır. Ancak bu sözcüklerin hepsi kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmamıştır.

Örneḡin,

çü gine geldi Őaḡl öḡütler anı

bize gelenlerūḡ ḡurtuldı cānı (54. beyit)

Akıl, geri döndüḡü için (ona) “bize gelirsen ruhun kurtulur.” öḡüdüni verdi.

54. beyitte geçen “bize” adılının gönderimi Yunus Emre’ye değil, diyalog içerisinde akıl kavramına yapılmıştır.

tağ u taş oldu **bize** külli şekker

toğuz bin kişi anı her dem öger (472. beyit)

Dağ ve taş (her yer) bize bütünüyle şekerdir; dokuz bin kişi onu her an övüyorlar.

çırāğı yakıcağ karanı kaçır

özi göyner **bize** nûr bâbın açar (555. beyit)

Çırayı yakınca karanlık kaybolur; kendisi yanar, bize aydınlık kapısını açar.

472 ve 555. beyitlerde geçen “bize” adıları Yûnus Emre’ye gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisi olarak değerlendirilmiştir. RN’de kullanılmış ve Tablo 3’te gösterilen “biz” adılarından sadece 5 tanesi kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmıştır.

3.1.3. Kendi Adılı

Türkçede “kendi” sözcüğünün adıl olması özelliğinden hareketle kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılması mümkündür. Kendinden söz etme ile ilgili İngilizce yapılmış çalışmalar incelendiğinde birkaç çalışmada (Kapranov, 2021, s.141; Kuhi ve Alinejad, 2015, s.92) kendi adılının karşılığı olabilecek “myself” ve “ourselves” sözcüklerine yer verilmiş olması ilginçtir. Kendi adılı RN’de az da olsa kullanılmıştır.

Tablo 4. Kendi adılının RN’deki sayıları ve dağılımı

	0. Giriş	1. Nefis ve ruh	2. Kendini beğenme ve alçak gönüllülük	3. Öfke ve sabır	4. Kıskançlık-cimrilik ve cömertlik	5. Dedikodu-iftira ve doğruluk	Toplam
kendüzümden	-	-	-	1	-	-	1
kendüzümedür	-	-	-	1	-	-	1
Toplam	-	-	-	2	-	-	2

Tablo 4’te kendi sözcüğünün kullanım sayıları ve dağılımı gösterilmiştir.

işidenler benüm kaçır sözümden

ki ben de kırkaram uş **kendüzümden** (191. beyit)

Benim sözümü işitenler (benden) kaçırılar, ben bile kendimden korkarım.

Metinde iki kere kullanılmış bu sözcüğün ilk geçtiği 191. beyitte sözcük öfke ve sabır arasındaki konuşmanın devamı olarak geldiği ve öfkeye gönderimde bulunduğu için dolayısıyla kendinden söz etme işaretleyicisi değildir.

sözüm **kendüzümedür** nükte degül

bilün cân birliği ikilikde degül (248. beyit)

Sözüm kendimedir, şakalı söz değil; bilin, ruhun birliği (Allah’ın birliğini kavraması) ayrılıkta (O’dan başkasında) değildir.

248. beyitteki “kendi” kullanımı ise metnin yazarının kendisine yani Yûnus Emre’ye gönderimde bulunması nedeniyle kendinden söz etme işaretleyicisidir.

3.1.4. Yûnus Sözcüğü

Hyland (2005a, s.222) akademik metinlerde kullanılan kendinden söz etme işaretleyicilerini the author (yazar), the author's (yazarın), the writer (yazar), the writer's (yazarın) biçiminde listelemiştir. Türkçe akademik metinler düşünüldüğünde “araştırmacı”,

“yazar” gibi sözcüklerle kendinden söz etme işaretlemelerini yapmak da mümkündür. Türkçe edebî ve felsefî metinlerde buna benzer kendinden söz etme işaretlemelerinin metin yazarının kendi adıyla ya da farklı biçimlerde nasıl yapıldığına ilişkin kapsamlı bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Tablo 5. Yûnus sözcüğünün RN’deki sayıları ve dağılımı

	0. Giriş	1. Nefis ve ruh	2. Kendini beğenme ve alçak gönüllülük	3. Öfke ve sabır	4. Kıskançlık-cimrilik ve cömertlik	5. Dedikodu-iftira ve doğruluk	Toplam
Yûnus	-	1	1	1	1	1	5

Tablo 5’te Yûnus sözcüğünün kullanım sayıları ve RN’nin bölümlerine göre dağılımı gösterilmiştir.

80, 177, 298, 435 ve 556. beyitlerde de görüleceği gibi ortaya çıkan husus metnin şairinin kendi adıyla (özel adla) kendinden söz etme işaretlemesi yapmasıdır. Yûnus Emre RN’de “Yûnus” sözcüğü ile her bir bölümde birer kez bunu yapmıştır. Bu durum üstsöylemin çokça çalışıldığı akademik metinlerden farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

yûnus cümle sözün senün ferîde

çü söz senüñdürür ol sen işide (80. beyit)

Yunus, senin bütün sözlerin eşsizdir; söz senin olduğu için (önce) onu sen dinlemelisin.

yûnus alçaklığı yavlağ begendün

kıyas it sen seni ne kadar indün (177. beyit)

Yunus, alçak gönüllülüğü çok beğendin; sen kendini (kendinle) karşılaştı; ne kadar alçak gönüllü oldun?

yûnus sen sâdıksan gir kıbra

katı sâbir gerek sâbrıla dura (298. beyit)

Yunus, eğer sen sadıksan sabırlı ol; sabırlı olmak için (de) çok sabır gereklidir.

sehâya sen **yûnus** verdünise erk

eyit imdi bu yolda neyledün terk (435. beyit)

Yunus, sen cömertliğe güç (önem) verdinse şimdi söyle bu uğurda neyi terk ettin?

Öte yandan yukarıda tüm kullanımları gösterilen Yûnus özel adının kullanımı ile ilgili olarak farklı bir husus dikkat çekmektedir. 80, 177, 298 ve 435. beyitlerde metnin şairi Yunus özel adını kullanarak kendisine seslenmiş ve sen adılı kullanarak kendisini başka biri görüp konuşmaya başlamıştır. Bu da kendinden söz etmenin oldukça farklı bir işaretleme biçimini ortaya çıkarmıştır. Zira Yunus Emre “sen” adılını kendinden söz etme için kullanmıştır.

söze üÀrîò yedi yüz yediydi

yûnus cÀnı bu yolda fidiydi (556. beyit)

Sözce tarih yedi yüz yediydi, Yunus’un canı bu uğurda fedÂ oldu.

556. beyitte ise sen adılının hiç kullanılmamış olmasının bir tesadüf olması ise uzak bir ihtimal olarak gözükmemektedir. Zira bu beyitte (556. beyit) artık metnin sonuna yaklaşan Yunus Emre kendisinden 3. Tekil kişi olarak bahsetmektedir.

3.1.5. Sen Adılı

Bu çalışmanın giriş bölümünde üstsöylem araştırmalarının yoğun olarak akademik metinlerde yapıldığından söz edilmişti. Çalışmanın bulguları arasındaki en ilginç noktalardan

biri sen adıllarıdır. Zira üstsöylemin yoğunlaştığı akademik metinlerde ya da şiirsel olmayan bir metinde sen adının kişinin kendisine gönderimde bulunması sıra dışı bir durumdur. Ancak özellikle içerik ve anlatım tarzı bakımından RN düzyazıya yakın olup şiir dilinden uzak olsa da kendinden söz etme konusunda yer yer retorik bir özellik göstermektedir. RN'de “sen” adlı yalın ya da -I, -DA, -Dan vb. çeşitli ek almış biçimleriyle 160 kere kullanılmıştır. Ancak bu adılardan Yunus sözcüğünün geçtiği 80, 177, 298 ve 435. beyitlerdeki sen adıları doğrudan şair Yunus Emre'nin kendisine gönderimde bulunarak kullanılmış ve sen adlı kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmıştır.

3.2. Biçimbirimle Yapılan Kendinden Söz etme

Türkçenin, yapısı itibarıyla eklemeli bir dil olması nedeniyle İngilizce gibi dillerden farklı özellikler gösterdiği bilinen bir gerçekliktir. Üstsöylemin öğelerinden biri olan kendinden söz etmede de Türkçenin eklemeli dil özelliği farklı bir biçimde tezahür etmektedir. Zira adıl düşüren bir dil olan Türkçede tümce içerisinde kişi adlı kullanılsa dahi yüklemdeki kişi ekinden bazen de iyelik eki almış bir sözcükten kişiyi işaretlemek mümkün olmaktadır. Dolayısıyla kendinden söz etme işaretleyicileri olarak kişi eklerini, iyelik eklerini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Tablo 6. Birinci kişiyi işaret eden biçimbirimlerin RN'deki sayıları ve dağılımı

	0. Giriş	1. Nefis ve ruh	2. Kendini beğenme ve alçak gönüllülük	3. Öfke ve sabır	4. Kıskançlık-cimrilik ve cömertlik	5. Dedikodu-iftira ve doğruluk	Toplam
-m, -üm, -um, -am, -em (I. tekil kişi eki)	-	9	-	19	8	2	38
+m/ +üm / +um / +ım (I. tekil kişi iyelik eki)	-	4	1	14	3	3	25
-ayın / -eyin	-	3	2	2	6	8	21
+umuz (I. çoğul kişi iyelik eki)	-	-	2	-	-	-	2
-üz (I. çoğul kişi eki)	-	-	-	-	-	-	-
-lüm (I. çoğul kişi eki)	-	-	-	2	-	-	2
Toplam		16	5	37	17	13	88

Tablo 6'da iyelik, kişi eki gibi biçimbirimlerin RN'de bölümlere sayıları ve dağılımları gösterilmiştir. Görüldüğü gibi birinci kişiyi işaret eden çeşitli biçimbirimlerin sayısı 88'dir. Ancak RN'deki bu biçimlerin tamamı kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmamıştır. Örneğin,

eyütmedün göreyin bir gün anı

ne sorduñ kimseye ol kimse şanı (42. beyit)

Bir gün onu göreyim, demedin; o kişi nerede diye kimseye sormadın.

42. beyitte geçen gör- eylemi üzerindeki “-ayın” eki I. tekil kişi olarak Yunus Emre'ye değil, akılla karşılaşan ve onunla sohbet eden bir kişiye gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisi değildir.

hünerüme benüm kim birikiser

yañod ecel evine kim giriser (186. beyit)

(Benim) becerime kim sahiptir ya da ölüm evine kim girebilir?

186. beyitteki hüner sözcüğü üzerindeki “-üm” I. tekil iyelik eki,

buşu derler başa key bāhadur**am**

düzenlik bozmağa her şadur**am** (189. beyit)

Öfke derler bana, çok cesurum; düzen bozmak için her (zaman) beklerim.

189. beyitteki bāhadur sözcüğü üzerindeki “-am” I. tekil kişi eki,

işidenler benüm kaçar sözümden

ki ben de kırkaram uş kendüzümden (191. beyit)

Benim sözümü işitenler (benden) kaçarlardı; ben bile kendimden korkardım.

191. beyitteki kırk- eylemi üzerindeki “-am” I. tekil kişi eki öfke kavramına gönderimde bulunmaktadır.

çü toprak bendese şanda var**am** ben

şabır kılmazıs**am** ne başar**am** ben (278. beyit)

Toprak bende (beni tutmakla görevli) ise ben nereye gidebilirim; sabırlı olmazsam ben neyi başarabilirim?

278. beyitteki var-, kır- ve başar- eylemleri üzerindeki -am I. tekil kişi eki Hz. Yusuf’a gönderimde bulunmaktadır.

ider feryād yire kıo vere**eyin**

ki boynumdan vebāli indü**reyin** (352. beyit)

(Karun) feryat ederek “Yere bırak, (zekâtımı) vereyim, üzerimdeki sorumluluğu atayım.” dedi.

eyitdi bunca mālı verime**yem**

yig ol kim yeryüzinde yörime**yem** (354. beyit)

(Karun) “Bu kadar malı vermektense ölmek daha iyidir” dedi.

352. beyitteki “ver-“ ve “indür-“ eylemi üzerindeki -eyin I. tekil kişi ekleri, 354. Beyitteki “ver-“ ve “yöri-“ eylemleri üzerindeki -em I. tekil kişi ekleri Karun’a gönderimde bulunmaktadır. Dolayısıyla bu ekler kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmamıştır.

Dolayısıyla RN’de geçen I. tekil veya I. çoğul kişi için kullanılan iyelik eki, kişi eki gibi biçimbirimlerin tamamı kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmamıştır. RN’deki bu durumdaki tüm biçimbirimler incelendiğinde Tablo 7’deki sayının düştüğü görülmektedir. I. tekil kişi eklerinden 17 tanesinin, I. çoğul kişi eklerinden 2 tanesinin, I. tekil kişi iyelik eklerinden 8 tanesinin yani toplam olarak 27 biçimbirimin kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Aşağıda biçimbirimlerin kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanıldığı bazı örnekler sıralanmıştır.

- **I. tekil kişi ekleri kendinden söz etme örnekleri**

gel imdi dinle sözi şerh ideyin

birin birin anı şağa di**eyin** (14. beyit)

Gel şimdi dinle, sözü (destanı) açıklayayım; sana onu tek tek anlatayım.

14. beyitteki “de-“ eylemi üzerindeki -eyin I. tekil kişi eki Yûnus Emre’nin kendisine gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisidir.

gel imdi ideyin buşu ħaberin

birin birin saña gönjülde varın (181. beyit)

Gel, şimdi (sana) öfkeyi (onun ne olduğunu) ve gönülde ne varsa (onu) tek tek anlatayım.

181. beyitteki haber et- eylemi üzerindeki -eyin I. tekil kişi eki Yûnus Emre'nin kendisine gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisidir.

gel imdi eydeyin birkaç naşihat

bu Øaql-ı cüzvîden saña eyü baht (439. beyit)

Gel şimdi, (sana) birkaç öğüt vereyim; bu küçük (insana mahsus) akıldan sana iyi talih (gelsin).

439. beyitteki “eýit-“ eylemi üzerindeki -eyin I. tekil kişi eki Yûnus Emre’nin kendisine gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisidir. Buraya kadarki örneklerde dikkat çekici ortak özellik Yûnus Emre’nin kişi ekini kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanırken istek çekimini tercih etmesidir.

gözün görmez diris**em** kaçıyasın

o tamardan beni ħod doqıyasın (482. beyit)

Gözün görmez desem bana kızarsın; o huyundan (dolayı) beni eleştirirsin.

482. beyitteki “de-“ eylemi üzerindeki -em I. tekil kişi eki Yûnus Emre’nin kendisine gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisidir.

- **I. tekil kişi iyelik ekleri söz etme örnekleri**

yolum aldı benüm aldadı tutdı

bugün yarınıla **Öömrüm** düketdi (52. beyit)

(Açgözlülük) beni yolumdan aldı, aldattı ve bırakmadı; bugün yarın diyerek ömrümü tüketti.

52. beyitteki “yöl” ve “ömür” sözcükleri üzerindeki -um, üm I. tekil kişi eki iyelik eki Yûnus Emre’nin kendisine gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisidir.

fidā cān**um** saṇa iy śabr eyesi

ki šabr oldı benüm cānum ğıdāsı (266. beyit)

Ey sabır sahibi sana canım feda olsun; sabır benim canımın gıdasıdır.

266. beyitteki “can” sözcükleri üzerindeki -um I. tekil kişi eki iyelik eki Yûnus Emre’nin kendisine gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisidir.

pādiṣeh ḥaznesinde mennāØ öküṣ

uyħudan uyanup dut sözüm̃e gûş (451. beyit)

Allah'ın hazinesine (ulaşmaya) engeller çoktur, kendine gelip sözümü dinle.

451. beyitteki “söz” sözcüğü üzerindeki -üm I. tekil kişi eki iyelik eki Yûnus Emre’nin kendisine gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisidir.

şûret gözi degül bu göz didügüm

bilürem ben neden ne istedüğüm (497. beyit)

Bu göz dediğim nesneleri gören göz değil; ben nereden ne istediğimi bilirim.

497. beyitteki “de-“ ve “iste-“ eylemlerinin ortaç eki almış biçimleri üzerindeki -üm I. tekil kişi eki iyelik eki Yûnus Emre’nin kendisine gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisidir.

Kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmış yukarıda örnek verilen ve geri kalan tüm I. tekil kişi eki iyelik eki almış sözcüklerin ortak özelliğinin “söz”, “can”, “yol” vb. soyut sözcük olması dikkat çekicidir. Bu durumu RN’nin soyutluklara dayalı bir içeriğe sahip olması ile de açıklamak mümkündür ancak şairin bunu tercihen yapmış olması da mümkündür.

• **I. çoğul kişi eki kendinden söz etme örnekleri**

Biz adının ben anlamında kullanılarak yapıldığı örnekler yukarıda ele alınmıştır. Burada ise aynı durumun eklerle nasıl yapıldığı örneklendirilmiştir.

süpürmedün serâyı gele bize

ne ferrâş isterüz kim gele düze (251. beyit)

(Gönül) sarayını temizlemedin, bizimle ol; (biz) temizlikçi aramayız (yeter) ki doğru ol.

251. beyitteki iste- eylemi üzerindeki -üz I. çoğul kişi eki iyelik eki Yûnus Emre’nin kendisine gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisidir.

yükin kim baâladı raygân şekerden

haber alayıduķ olsa bulardan (467. beyit)

Kim bedava şekerden yükünü bağlamış? (Böyle) olsa bunlardan haber alırdık.

467. beyitteki al- eylemi üzerindeki “-ķ” I. çoğul kişi eki iyelik eki Yûnus Emre’nin kendisine gönderimde bulunduğu için kendinden söz etme işaretleyicisidir.

Tablo 7. RN’deki kendinden söz etme işaretleyicilerinin türleri

Kendinden söz etme işaretleyicileri 50 adet	Sözcikle yapılan işaretleyici 23 adet	Ben adılı 8 adet
		Biz adılı 5 adet
		Kendi adılı 1 adet
		Yûnus sözcüğü 5 adet
		Sen adılı 4 adet
	Biçimbirimle yapılan işaretleyici 27 adet	I. tekil kişi ekleri 17 adet
		I. tekil kişi iyelik ekleri 8 adet
		I. çoğul kişi ekleri 2 adet
		I. çoğul kişi iyelik ekleri 0 adet

Tablo 7’de RN’deki kendinden söz etme işaretleyicilerinin türleri ve işaretleyicilerin sayısal dağılımı gösterilmiştir. Buna göre RN’de kendinden söz etme işaretleyicisi olarak daha çok, biçimbirimlerin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Biçimbirimlerin sözcüklere oranla fazla olmasının en temel nedenini Türkçenin iyeliği ekle yapabilmesiyle ve adıl düşüren bir olmasıyla açıklamak mümkündür.

Ekler arasından da I. tekil kişi ekleri en çok işaretleyici olarak kullanılan türdür. Bu durumun ana nedeni Türkçenin adıl düşüren bir dil olması özelliğidir. Zira RN’de de Türkçe çoğu metinde olduğu gibi tümce içerisinde kişi işaretlemesi için adıl kullanmak yerine yüklem üzerindeki kişi eki ile yapılmaktadır.

Sözcikle yapılan kendinden söz etme işaretleyicisi olarak en çok kullanılan örnek ben adılıdır. Bu sonuç oldukça doğaldır. Birçok çalışmada (Tang ve John, 1999; Hyland, 2001; Hyland ve Tse, 2004) kendinden söz etmede biz adılı veya ek almış türevlerinden ziyade ben adılı sayısal olarak ön plana çıkmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada Türkçenin yadigarlarından biri sayılan Yunus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye adlı eserinde uygulamalı dilbilimin çalışma alanlarından biri olan özellikle son 20 yılda oldukça mesafe kat eden üstsöylemin kendinden söz etme ulamı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Alanyazın taramasında üstsöylemin çoğunlukla akademik metinlerde çalışıldığı görülmüştür. Bu durum ise bir bakıma ikna etmeyi hedef edinmiş bir eser olan RN'de üstsöylem örüntülerinin neler olabileceği sorusunu akla getirmiş böylece bu çalışma ortaya konmuştur.

Üstsöylem öğelerinden kendinden söz etmenin RN'de çeşitli örnekleri olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak buradaki önemli bir nokta özellikle İngilizce için yapılan çalışmaların, İngilizcenin dil özelliğinden dolayı, kendinden söz etmede ekleri ve adıl düşürme durumlarını da ele almanın elzem bir durum olduğu sonucunu doğurmuştur. Zira genel sayısal görünümün gösterildiği Tablo 7 bunu ispatlamaktadır. Bu çalışmanın bulguları -Türkçe yazılmış bir metinle de sınırlı olsa da- Türkçe için yapılacak üstsöylem çalışmalarında biçimbirimlerin mutlaka dikkate alınması gerçeğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla esasen bir dil çalışması olan bu çalışma Türkçe bir metinde ileride yapılacak üstsöylem çalışmaları için Türkçenin kendine has özelliklerinin mutlaka göz önünde bulundurulması hususunu bir kez daha kanıtlamıştır.

Kendinden söz etme işaretleyicisi denilince akla doğal olarak gelen “ben” adılı ve ek almış biçimleri RN'de sayısal olarak fazladır ancak bu çalışma sonucunda bulgular bölümünde ele alınan “sen” adılıyla yapılan kendinden söz etme işaretleyicisi örneğine Türkçe veya İngilizce hiçbir çalışmada rastlanmamıştır. Bu sonuç oldukça dikkat çekicidir.

Ayrıca ulaşılan sonuçlardan biri de RN'de kullanılan I. tekil kişiye doğrudan gönderimde bulunduğu düşünülen “ben”, “beni”, vb. “biz”, “bizüm” vb. adılların kendinden söz etme işaretleyicisi olarak kullanılmamasıdır. Bulgular bölümünde tablolarda gösterilen kendinden söz etme işaretleyici olarak kullanılabilecek öğelerin sayısı, işaretleyici olarak kullanılan öğelerle karşılaştırıldığında kendinden söz etme işaretleyicilerin sayısının baskın biçimde az olduğu görülmektedir. Bu durumu, metni çoğu kez diyalog biçiminde kuran Yunus Emre'nin üslubu ve tercihi olarak izah etmek mümkündür.

Öte yandan alanyazın taramasında görüldüğü üzere Risâletü'n-Nushiyye ile ilgili üstsöylem konusunda yapılmış herhangi bir çalışmaya tesadüf edilememiştir. Bu yönüyle bu çalışma dilbilimin bu alanın Türkçe yazılmış bir metinde de işe koşulacağını göstermiştir. Ayrıca genel itibarıyla edebî eserleri üstsöylem yaklaşımıyla ele alan çalışmaların azlığı İngilizce alanyazında da dikkati çekmiştir. Bu yönüyle de bu çalışma üstsöylem yaklaşımın özelliklerine uygunluk gösteren edebî metinlerde de çalışılabileceğini ortaya koyarak alanyazına katkıda bulunmuştur.

Kaynakça

- Ahangari, S. ve Kazemi, M. (2014). A content analysis of ‘Alice in Wonderland’ regarding metadiscourse elements. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 3(3), 10-18. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v.3n.3p.10>.
- AlJazrawi, D. A. ve AlJazrawi, Z. A. (2019). The use of meta-discourse an analysis of interactive and interactional markers in English short stories as a type of literary genre. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 8(3), 66-77. <https://doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v.8n.3p.66>.
- Babacan, V. (2017). *Yunus Emre'nin Risaletü'n Nushiyye'si ve Divan'ı-giriş, inceleme, metin, dizin*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Boz, E. (2017). *Yunus Emre: Risâletü'n-Nushiyye-öğüt kitabı*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Chávez Muñoz, M. (2013). The “I” in interaction: authorial presence in academic writing. *Revista de Lingüística y Lenguas Aplicadas*, 8(1), 49-58.
- Dontcheva-Navratilova, O. (2013). Authorial presence in academic discourse: Functions of author-reference pronouns. *Linguistica Pragmatis*, 23(1), 9-30.
- Esmaili, S. (2020). Interactional meta-discourse resources in Oliver Twist. *International Journal of English Linguistics*, 10(6), 78-89. <https://doi.org/10.5539/ijel.v10n6p78>
- Gölpınarlı, A. (1943). *Yûnus Emre Dîvânı*. İstanbul: Ahmet Halid Kitabevi.
- Gölpınarlı, A. (1965). *Yûnus Emre Risâlat al-Nushiyya ve Dîvân*. İstanbul: Eskişehir Turizm ve Tanıtma Derneği Yayını.
- Günay, U. ve Horata, O. (2004). *Yunus Emre Risâletü'n- Nushiyye*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Harwood, N. (2005). “I hoped to counteract the memory problem, but I made no impact whatsoever”: Discussing methods in computing science using I. *English for Specific Purposes*, 24(3), 243-267. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2004.10.002>
- Hyland, K. (1998). Persuasion and context: The Pragmatics of academic metadiscourse. *Journal of Pragmatics*, 30, 437-455. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(98\)00009-5](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(98)00009-5)
- Hyland, K. (2001). Humble servants of the discipline? Self-mention in research articles. *English for Specific Purposes*, 20(3), 207-226. [https://doi.org/10.1016/S0889-4906\(00\)00012-0](https://doi.org/10.1016/S0889-4906(00)00012-0)
- Hyland, K. (2005a). *Metadiscourse: Exploring interaction in writing*. Oxford: Continuum.
- Hyland, K. (2005b). Stance and engagement: a Model of Interaction in Academic Discourse. *Discourse Studies*, 7(2): 173–192.
- Hyland, K. (2017). Metadiscourse: What is it and where is it going?. *Journal of Pragmatics*, 113, 16-29.
- Hyland, K. (2018). *The essential Hyland: Studies in applied linguistics*. Londra: Bloomsbury Publishing.
- Hyland, K. ve Tse, P. (2004). Metadiscourse in academic writing: A reappraisal. *Applied Linguistics*, 25(2), 156-177.
- Ivanič, R. (1998). *Writing and identity: The discursual construction of identity in academic writing*. Philadelphia: John Benjamins.
- Kapranov, O. (2021). Self-mention in science communication associated with COVID-19 research: A comparison of computer-mediated communicative practices in the United Kingdom and the United States of America. *American, British & Canadian Studies*, 36(1).
- Karahan, P. (2013). Self-mention in scientific articles written by Turkish and non-Turkish authors. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 70, 305-322.
- Kuhi, D. ve Alinejad, Y. (2015). Stephen Hawking's community-bound voice a functional investigation of self-mentions in Stephen Hawking's scientific prose. *Journal of English Language Pedagogy and Practice*, 8(17), 82-99.
- Mur Dueñas, P. (2007). “I/we focus on”: A cross-cultural analysis of self-mentions in business management research articles. *Journal of English for Academic Purposes*, 6(2), 143-162.
- Pala, İ. Nasihatnâme, TDV İslâm Ansiklopedisi içinde, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nasihatname> (Erişim tarihi: 15.06.2021).
- Sheldon, E. (2009). From one I to another: Discursive construction of self-representation in English and Castilian Spanish research articles. *English for Specific Purposes*, 28(4), 251-265.

- Şen, E. (2019). Bilimsel makale özetlerinde üstsöylem belirleyicilerinin incelenmesi, (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Tang, R. ve John, S. (1999). The 'I' in identity: Exploring writer identity in student academic writing through the first person pronoun. *English for Specific Purposes*, 18, 23-S39.
- Tatcı, M. (1991). *Yûnus Emre Divanı-Risâletü'n-Nushiyye- tenkitli metin*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tatcı, M. (2019). Yûnus Emre'den yolcuya öğütler Risâletü'n-Nushiyye. *Türk Ekini*, (4), 6-25.
- Walkovv, M. (2019). A three-dimensional model of personal self-mention in research papers. *English for Specific Purposes*, 53, 60-73.
- Wei, J., Li, Y., Zhou, T. ve Gong, Z. (2016). Studies on metadiscourse since the 3rd Millennium. *Journal of Education and Practice*, 7(9), 194-204.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.